

Appels en peren

De vermaarde natuurkundige Klaas Landsman¹ was onlangs te horen in het NPO4-radioprogramma “Een goedemorgen met ...”, op zaterdagochtend. In dit programma krijgen bekende Nederlanders de gelegenheid om hun favoriete klassieke muziek te laten horen. Landsman, die in zijn jeugd een topschaker was, vertelde dat hij spijt had van deze fanatieke jeugdhobby, waarmee hij na zijn tienerjaren abrupt stopte. Hij had, achteraf, zijn tijd liever besteed aan de muziek, bijvoorbeeld door piano te leren spelen.

Zijn opmerking trof me. Ook ik heb in mijn tienerjaren veel tijd aan het schaken besteed. Boekjes van Bouwmeester doorgewerkt, openingen bekeken, partijen gespeeld en nagespeeld, afgebroken posities geanalyseerd (nog zonder computer), toernooien bezocht en ga zo maar door. Had ik mijn tijd beter kunnen benutten? De uren die ik aan het schaken wijdde had ik ook in pianolessen of gitaarspel kunnen stoppen. Ik zou een ander mens geworden zijn, met andere vrienden en een andere herseninhoud, misschien zelfs een andere identiteit.

Het zou interessant zijn om hierover met Landsman eens verder te praten. Zou hij zonder zijn jeugdige schaak-passie de wetenschapper geworden zijn die hij nu is? Of zou hij via de muziek een bredere interesse ontwikkeld hebben, andere vrienden en vriendinnen gekregen hebben en aan de natuurkunde niet meer toegekomen zijn? En zou dat erg zijn?

De vraag naar het “nut” van schaken doet me bedenken dat heel veel kinderen duizenden uren doorbrengen in saaie zwembaden en tennishallen of op voetbal- en hockeyvelden en daar na hun tienerjaren doorgaans allemaal mee stoppen. Verloren tijd?

Ik weet het niet. Schaken is geen kunst, net zo min als voetbal of tennis dat zijn, maar het is meer dan het doden van de tijd. Een schaakpartij is niet “de allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie”. Maar het is ook geen simpel tijdverdrijf. Het is steeds ook een vorm van schoonheid, het is sport, het is ontspanning, het structureert je geest, het is een oefening in vriendschap en misschien zelfs een oefening in karakter.

Hetzelfde geldt voor de vele doorgebrachte uren op de tennisbaan en in het zwembad of de trainingsuren op het voetbalveld en de wedstrijden op zaterdag of zondag, hoe belabberd het niveau misschien ook was. Ik kom maar zelden iemand tegen die daar met spijt op terugkijkt. Integendeel. Kennelijk vormen die inspanningen je en draag je ze mee als herinneringen aan kameraadschap, plezier en (soms zelfs) schoonheid. Zijn die uren minder waard dan de oefeningen in toonladders en techniek op een piano of viool? Ik betwijfel het. Het zijn appels en peren.

Op internet tref ik overigens een foto aan van Landsman bij het graf van Bobby Fischer in IJsland, dat hij op latere leeftijd bezocht. Zo radicaal is zijn breuk met het schaken blijkbaar toch niet geweest, ook al wil hij ons anders doen geloven. Oude liefde roest niet. Ik ben er van overtuigd dat we hem nog een keer gaan terugzien achter het schaakbord. Wat mij betreft in een speelzaal met live muziek. In een ontspannen sfeer. Appels en peren gebroederlijk bij elkaar.

Jan Willem Duijzer

¹ https://nl.m.wikipedia.org/wiki/Klaas_Landsman